

Støvring Højskole - kaserne - flygtningelejr - Højskole igen

Hanen har før skrevet om forholdene på Støvring Højskole under besættelsen. Første gang i 1984 om de tyske flygtninge, senere er andre emner belyst. Denne artikel, skrevet af Niels Nørgaard Nielsen, sammenfatter de oplysninger Arkivet råder over på nuværende tidspunkt.

Sidste højskolehold

Da man 3. november 1942 startede vinterskolen op med kun atten unge mænd, var man klar over, at fortsat højskoledrift nok ikke var mulig. Priserne på fødevarer og brændsel var steget så kraftigt, at det var svært at få økonomien til at hænge sammen. Derfor gjorde forstander Robert Stærmose, der havde overtaget Højskolen i 1937, sig overvejelser om at sælge Højskolen og finde en afløser. Han var klar over, at driften ikke kunne fortsætte uændret, men at han på ret dramatisk vis skulle forlade skolen, og hvad han og Højskolen skulle lægge ryg til de to til tre år, havde han næppe på det tidspunkt fantasi til at forestille sig. Vinterskolen blev dog gennemført og efter det foreliggende med stor entusiasme fra såvel læreres og elevers side. 30. marts var der afslutning for holdet, og det stod klart, at der ikke ville blive afholdt sommerskole. I løbet af sommeren blev der afholdt enkelte særskilte arrangementer på skolen.

Robert Stærmose

Stærmoses afrejse

Møblerne var pakket og sendt med godstog lørdag d. 28. august 1943 og alt klar til familien Stærmoses afrejse til den fremtidige bopæl i Roskilde, da tingene pludseligt udviklede sig meget hurtig. Stærmose havde igennem længere tid haft tæt kontakt med forskellige illegale kredse. Blandt andet havde Højskolen i kortere perioder huset flere modstandsfolk, mest kendt nok fortællingen om den noget hurtige morgenvisit af Flemming B. Muus og hans hold, da de var blevet kastet ned med faldskærm nær Hornum Sø 11. marts 1943. At der også havde været opbevaret våben på Højskolen kom for en dag, da man under ombygning af skolen i 2013 fandt noget ammunition gemt bag et panel. Tyskerne anede nok, hvad der foregik, men havde ikke beviser.

Stærmose var blevet valgt til Folketinget ved valget 23. marts 1943 for partiet Dansk Samling, der var meget åbenminded i deres kritik af regeringens forhandlingspolitik overfor tyskerne. Partiet ville have de rene linjer, ”norske tilstande”, som man sagde, uden nok helt at gøre sig klart hvad det indebar.

Mistanken om samarbejde med modstandsbevægelsen og den fremtrædende position i Dansk Samling gjorde, at Stærmose var et oplagt offer, da tyskerne efter regeringens afgang 29. august 1943 overtog magten. For at skræmme befolkningen fra at gøre modstand mod magtovertagelsen arresterede tyskerne Stærmose og omkring 150 andre prominente danskere. De blev ikke anklaget for noget som helst, blev blot taget som gidsler. Arrestationerne var en magtdemonstration, en gidseltagning, der skulle være med til at sikre roens genoprettelse efter de voldsomme begivenheder, der ledte op til den tyske magtovertagelse.

Stærmose blev sammen med øvrige nordjyske gidsler i første omgang interneret på Hotel Phønix i Aalborg. Efter et par uger blev nogle løsladt mens andre, her iblandt Stærmose kørt til Viborg, hvor de blev interneret på Afholdshotellet nogle dage inden transporten gik videre til Horserød, hvor gidsler fra Sjælland havde været holdt indespærret siden 29. august. Gidslerne blev løsladt i mindre grupper efterhånden som tyskerne var sikre på at have situationen under fuld kontrol. Stærmose blev, som en af de sidste, løsladt 12. oktober. Med løsladelsen er han næsten skrevet ud af denne fortælling.

Poul Grosbøll

Ny forstander, nye udfordringer og en uvelkommen lejer

Faldende elevtal havde som sagt fået Stærmosen til at opgive at drive Højskolen, som han ejede privat. Støvring Frimenighed, der havde forkøbsret, købte skolen i september 1943 for 72.000 kroner og oprettede ”Den selvejende institution Støvring Højskole”. Som forholdene var, stod det klart, at der ikke blev undervisning i vinteren 1943/1944. Den nyvalgte bestyrelse med J. Th. Jensen-Sønderup i spidsen gik herefter i gang med at søge ny forstander. Stillingen blev opslået, og ikke mindre end tolv ansøgere meldte sig. Af disse udvalgte fem, som blev indbudt til at holde foredrag i såvel Trængstrup Forsamlingshus som på Højskolen. Efter foredragene var man ikke i tvivl, og i slutningen af januar 1944 blev det bestemt, at Poul Grosbøll, der kom fra Høng Husmandsskole, kunne tiltræde snarest muligt. Planen var, at undervisningen skulle genoptages i maj måned.

Der var dog også andre, der havde kig på den tomme Højskole. Det var den tyske Værnemagt, der manglede et hovedkvarter og indkvarteringssted for en større styrke. Allerede få dage efter 9. april 1940 havde tyskerne indlogeret en mindre styrke på nogle værelser på Støvring Kro. Senere rykkede de også ind på en del af Støvring Skole, hvor et par klasseværelser blev brugt til indlogering. Dette medførte, at nogle klasser den sidste del af krigen måtte undervises ude i byen under private former. Nu drejede det sig om en større styrke, og her så den tyske Værnemagt Højskolen som et velegnet sted.

Støvring Højskole, der blev lejet af den tyske Værnemagt

7. februar 1944 måtte bestyrelsen, med eller mod deres vilje, underskrive en lejekontrakt med Værnemagten, der ville lægge beslag på bygningerne. Der blev udarbejdet højtidelig kontrakt, der sagde, at den månedlige leje ville blive på 1520 kroner. Penge, der udbetaltes fra clearingkontoen, hvilket i realiteten ville sige den danske stat. På hvilken dato tyskerne rykkede ind på Højskolen ved vi ikke, men det er sikkert sket umiddelbart efter kontraktens

underskrivelse. Det drejede sig ikke kun om regulære tyske soldater; med tiden blev de suppleret med russere, hviderussere og georgiere, der mere eller mindre frivilligt var gået over til tyskerne og fungerede som arbejdssoldater. For en dels vedkommende kunne de nærmest betragtes som krigsfanger, der ikke blev behandlet særlig godt. Efter fleres udsagn sultede de, og de blev i smug givet mad, smuglet ind af borgere fra Støvring. Lægehjælp fik de heller ikke. En af russerne stod som ansvarlig for de mange heste, der var opstaldet dels på Højskolen, dels på den nærliggende Dodensiggård. Missionshuset Bethesda på Hæsumvej var også beslaglagt til indkvartering af soldater, der for en stor dels vedkommende var ganske unge, ned til omkring 16 år.

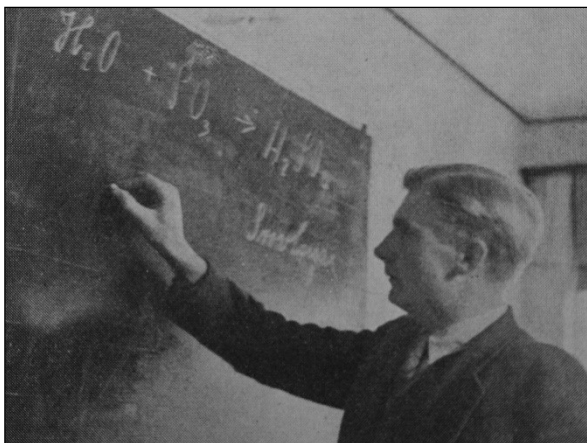
Grangårdens stuehus

Jens Frederiksen taler ved elevmødet

Fredsgården

Kemiundervisning på Fredsgården

På den baggrund stod man nu med en forstander, men uden tag over hovedet. Herved var også muligheden for at holde skole i løbet af sommeren røget i vasken. Grosbøll blev sommeren over på Høng Husmandsskole og tog endnu en tørn som lærer der. I Støvring opgav man dog ikke ævret, men tænkte i alternative baner.

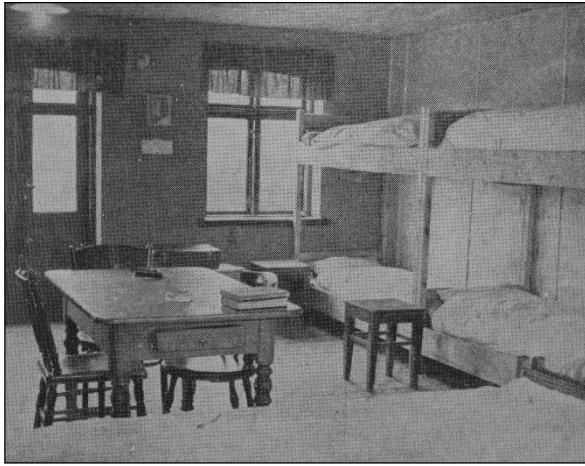
Vinterskole på Grangården, Fredsgården og et tømmerloft

I begyndelsen af august flyttede Grosbøll med hustru Inga og sønnen Jens Jakob til Støvring medbringende møbler og hvad de ellers ejede. Da de jo ikke kunne flytte ind på Højskolen, blev det ordnet sådan, at de foreløbig kunne bo i en del af stuehuset på Grangården.

Det traditionsrige elevmøde blev afholdt 27. august. Efter den obligatoriske gudstjeneste i Frimenighedskirken var det tid til en bid brød og en kop kaffe, hvorefter der blev afholdt friluftsmøde med et halv hundrede deltagere i Søren Kjærs have, hvor blandt andre forhen-værende forstander Jens Frederiksen talte. Grosbøll, der bestemt ikke var uden humor, skrev senere: ”Efter generalforsamlingen, hvor alle valg var genvalg, holdtes der auktion på de få pilsnere, det var lykkedes os af fremskaffe. En trøst var det, at pengene gik til elevforeningens kasse. Sært som de ellers altid tjener høje formål”. Efter en hyggelig dag skiltes mødedeltagerne omkring kl. 22.

Kort efter det vellykkede elevmøde besluttede bestyrelsen, at der skulle holdes vinterskole trods alle vanskeligheder. Det viste sig muligt at låne dele af stuehusene på Grangården og på Fredsgården, og det lykkedes at få oprettet et hold på 20 unge mænd, der gennemførte vinterskolen fra begyndelsen af november til slutningen af marts. Foruden Grosbøll var der ansat to lærere til at gennemføre undervisningen.

Der blev indrettet sovesal og et par kamre på loftet af Grangården, og de blev taget i brug til de 20 unge mænd, der udgjorde vinterholdet. Man boede tæt. Om sovesalen skrev Grosbøll siden: ”Den første tid var

Sovesalen på Grangårdens loft

Læsestuen på Grangården

måske ikke så let, men det varede dog alligevel ikke længe, før vi alle havde glemt, at det ikke var en rigtig skole. Jeg skal gerne indrømme, at man gjorde store øjne, da man så den nok som lovpriste sovesal, men jeg kan forsikre om, at den rummer mange muntre og gode minder for de 14, som gennem en vinter have deres tilholdssted der". Nedenunder var der indrettet en kombineret daglig- og læsestue. På Fredsgården var der skolestue, og en gymnastiksal blev rigget til på et tømmerloft. Familien Grosbøll boede fremdeles på Grangården, og de to lærere fik værelser på den gamle kommuneskole overfor Grangården. Alt det praktiske stod Inga Grosbøll for, godt hjulpet af to unge piger, der havde været elever i Høng.

Om en almindelig søndag i vintertiden skrev Grosbøll: "Det er søndag i dag. Som akkompagnement til min fyldepens skratten hen over papiret har jeg elevernes søndagspassion til en pibe dansk tobak. I ser vel flokken for jer, tre-fire stykker i hver seng med benene daskende ud over kanten. Og så kan det nok ellers være, at den medfødte jyske sejghed er forvandlet til veltalenhed, der kan stå mål med en hvilken som helst". Trods de lidt primitive forhold forløb vinterens undervisning på traditionel højskolevis med foredrag, almen undervisning og de udflugter, forholdene tillod.

Soldater ud, flygtninge ind

Den russiske offensiv, der begyndte 12. januar 1945 i de tyske østområder drev tusindvis af mennesker på flugt. Om der er en sammenhæng mellem efterretningen om den russiske offensiv og to tyske soldaters selvmord henholdsvis 13. og 18. januar ved vi ikke, men faktum er, at 13. januar skød den 18-årige tyske soldat Hans-Jürgen Machatschek fra Berlin sig med sin riffel, og det samme gjorde den 38-årige Paul Peter Geisler fra Hamburg 18. januar. Begge blev begravet på Støvring Kirkegård få dage efter deres død. Begravelsen blev foretaget uden medvirken af en præst. De danske præster holdt sig konsekvent fra at medvirke i kirkelige handlinger, hvor tyskere var involverede. Dog er begravelserne indført i kirkebogen, men uden angivelse af nummer. Om der har været tyske feltpræst til stede, ved vi ikke, men det er usandsynligt. Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at begravelserne fandt stede på Støvring Kirkegård, idet det gennem hele krigen havde været fast kutyme, at tyske soldater, der døde nord for Århus, blev begravet på "Ehrenfriedhof" i Frederikshavn. At der var tale om selvmord kan være forklaringen. Gravene er siden flyttet fra Støvring, sandsynligvis i perioden 1962 til 1968, sandsynligvis til Frederikshavn, hvor det dog ikke er lykkedes at finde gravene.

De flygtende var først og fremmest kvinder, børn og gamle, da stort set alle tyske mænd, lige fra store drenge til aldrende bedstefædre, på dette tidspunkt var indkaldt til militærtjeneste. Mange flygtningen var svækket af sult og sygdom efter flugten. Mange af de fordrevne blev evakueret med skibe fra de polske og tyske østersøbyer, hvortil de var ankommet efter en for manges vedkommende uhyggeligt lang og anstrengende flugt gennem det snedækkede Pommern eller Østpreussen. De fleste blev sejlet til nordtyske havne, men en del af dem havnede i Danmark, hvor de blev indkvarteret, hvor det var muligt. Skoler, forsamlingshuse, missionshuse og hvad der ellers kunne tænkes blev taget i brug. Ved krigens slutning var der omkring 245.000 tyske flygtninge i Danmark.

Læge Arne Hjort (1888-1966), foto ca. 1930

I Støvring blev der også indkvartering. I følge sagens natur var det kvinder, børn og gamle mænd, som kom til at tilbringe seks til syv måneder i Støvring. 160 i alt var der. I begyndelsen boede nogen på Højskolen, andre på kommuneskolen, så byens børn måtte undervises andre steder i byen. Flygtningene fik på det tidspunkt efter læge Arne Hjorts udsagn rigeligt at spise, lommepenge og mulighed for at gå frit omkring. Mange af dem havde ved ankomsten været syge, og to af dem døde inden krigens slutning. Mange var i den første tid plaget af diarre, hvilket blev bemærket af byens borgere.

Den tyske sanitetstjeneste var på dette tidspunkt overbelastet, nærmest brudt sammen, og de danske læger nægtede, efter opfordring fra Frihedsrådet, at behandle tyskere. De forholdsvis mange flygtninge satte med deres tilstedeværelse præg på gadebilledet i byen, hvor de i øvrigt, som andre steder, var

temmelig ildesete. At de var ildesete kunne talsmanden for flygtningene ikke forstå, idet det var hans klare opfattelse, at de var blevet indbudt af den danske konge; hvor han så havde fået den opfattelse fra. En opfattelse, der i øvrigt kan læses i mange flygtninges senere beretninger.

Mange af de flygtende overlevede ikke flugten, og en del døde kort efter ankomsten til Danmark. Også et par af dem, der havnede i Støvring. 9. april døde den knap 2-årige Helmut Malcker og dagen efter den 64-årige Emilie Døring fra Gemlitz 20 kilometer sydøst for Danzig (nu Gdansk). De blev begge begravet på Støvring Kirkegård i samme grav uden medvirken af en præst. Heller ikke præsterne ville på dette tidspunkt have noget med de tyske flygtninge at gøre, hvilket de heller ikke måtte, hvis de ville overholde et cirkulære fra kirkeministeriet. Disse begravelser er indført i kirkebogen uden nummer, hvilket egentlig var i modstrid med kirkeministeriets cirkulære, der på dette tidspunkt angav, at "ved begravelser vil det være tilstrækkeligt, at der alene foretages tilførsel herom til kirkegårdsprotokollen". Gravene er siden sløjfet eller flyttet til Aalborg eller Frederikshavn, hvor det heller ikke for disses vedkommende er lykkedes at finde gravene. Flytningen er sandsynligvis sket i perioden 1962 til 1968.

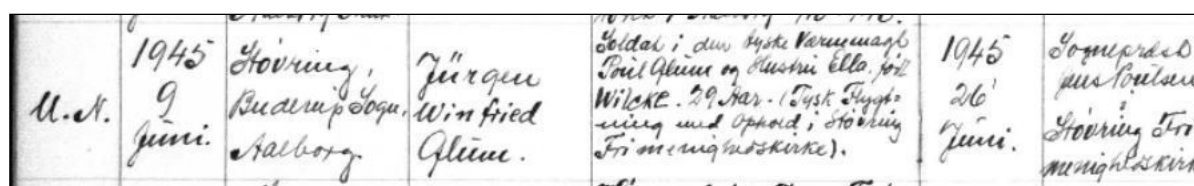

Tyske tropper trasker sydpå - her ved Sørup

Så snart som det var muligt efter 5. maj rykkede de tyske soldater ud af Højskolen for til fods at vende hjem til deres sønderbombede land. Det er sikkert sket 8. maj og dagene derefter, hvor tyske tropper i Nordjylland begav sig sydpå. Straks efter blev flygtningene fra skolen alle overført til Højskolen. Nu som internerede, og deres bevægelsesfri-

hed var herefter begrænset af Højskolens område, hvor de kom under bevogtning af bevæbnede betjente. I første omgang har det nok drejet sig om medlemmer af modstandsbevægelsen, civilbetjente, de såkaldte ”føl” eller måske medlemmer af det kommunale vagtværn, som sognerådet fik oprettet 24. oktober 1944 efter at den tyske besættelsesmagt havde interneret og deporteret det ordinære politi 19. september til Tyskland. Alt i forbindelse med håndteringen af de tyske flygtninge foregik på dette tidspunkt improviseret, idet man jo regnede med at det kun ville var få uger, højst måneder, inden man kunne sende dem til Tyskland.

”Danske kvinders Beredskab” skulle levere den daglige mad, som flygtningene selv tilberedte, men ellers indskrænkede deres kontakt med omverdenen sig til, at læge Arne Hjort daglig havde sin gang på Højskolen og førte tilsyn med helbredstilstanden, assisteret af en tysk sygeplejerske, der var blandt de internerede. Det var kun sygeplejersken, der havde lov at forlade Højskolen, hvis det var nødvendigt for hendes virke. Den engelske militærmission i landet havde beordret en daglig madration på 2000 kalorier til hver, hvilket læge Hjort fandt var i underkanten, idet man måtte regne med et gennemsnitsforbrug på 3000 kalorier daglig. Det var nøje udspecificeret, hvor meget hver måtte få af gryn, brød, sukker, salt, kartofler, the og så videre, og intet tyder på at Hjort fik sit ønske opfyldt. Flygtningene fik også sæbe og tændstikker, men ingen tobak. Kun i sygdomstilfælde kunne der ydes højere rationer. Sammenlignet med de tyskere, der på den tid sad hjemme i Tyskland må man dog sige, at forplejningen for flygtningene var rimelig god. Læge Hjort, som tilbragte en stor del af dagen på Højskolen, prøvede at hjælpe flygtningene hvor han kunne, blandt andet lånte han dem tysk litteratur. Selv fik flygtningene sat undervisning i gang for børnene.

Kirkebogen, hvori Jürgen Winfried Glum blev indført ved sin dåb 26. juni 1945

9. juni 1945 blev Jürgen Winfried Glum født på Højskolen. Hans mor var flygtningen Ella Glum, og faderen Poul Glum, tysk soldat, begge med oprindelig bopæl i Altjugelow i Pommern. Byen er nu polsk og hedder Gogolewo og ligger 80 kilometer vest for Danzig, der nu har det polske navn Gdansk. På dette tidspunkt var der dyb uenighed og hidsig debat blandt danske præster om, hvorvidt de skulle medvirke i kirkelige handlinger for tyskere. Pastor Jens Poulsen må have hørt til dem, der tog deres præstekald mere alvorligt end deres trang til hævn over alt tysk, så han forestod dåbshandlingen, der blev foretaget på tysk af hensyn til moderen, men efter den Danske Folkekirkes dåbsritual. Dåben foregik i Frimenighedskirken, der lå i tilknytning til Højskolen. Støvring Kirke var trods alt lukket land for flygtningene. Vi ved også, at et ønske fra flygtningen om at afholde en takkegudstjeneste i Støvring Kirke var blevet afslået.

Mange af flygtningene var af forskellige årsager kommet væk fra deres familier og anede ikke, hvor de var og om de i det hele taget var i live. Mange af kvindernes ægtefæller var soldater, som de intet nyt havde hørt fra. Andre var blevet skilt fra hinanden under den til tider kaotiske flugt. De måtte gerne skrive breve, som Røde Kors efter bedste evne forsøgte at finde modtageren til. I de kaotiske forhold, der herskede i Tyskland på den tid, var det en nærmest umulig opgave.

Arne Hjort, der mestrede tysk til perfektion, talte meget med flygtningene, men det var ikke alt hvad han hørte, der bekom ham vel. Han skrev i et brev: ”Mange af dem er nazister. De har intet lært af krigen. Om tyve år kommer deres børn igen og skal vinde den næste krig”

men senere: ”De, der ikke var nazister, afskyr Hitler som Verdens største forbryder, men de kan ikke have noget medansvar for hans forbrydelser, da al modstand mod ham blev slået ned”.

Højskolen vil i gang igen

Straks efter 5. maj havde forstander Poul Grosbøll naturligvis håbet at få ”sin” højskole tilbage, så undervisningen kunne genoptages i de rigtige omgivelser. Han er hurtigt ude med ansøgning til Buderup-Gravlev Sogneråd, der på sit møde 8. juni, altså mens Højskolen stadig fungerede som interneringslejr, behandlede en ansøgning om tilskud til reparation. I beslutningsprotokollen kan man læse: ”Støvring Højskole søgte tilskud til reparation af skolen på grund af slitage forårsaget af den tyske Værnemagt. Sagen henlagdes til der kunne gives yderligere oplysning om reparationsudgifterne”. Om der på et senere tidspunkt blev ydet kommunale kroner til reparationer af Højskolen, står hen i det uvisse.

Det var imidlertid lettere sagt end gjort at få skolen tilbage. Man kan tydeligt mærke Grosbølls frustration, når han i Højskolens årsskrift 1945 skriver: ”Jeg gjorde alt for at blive flygtningene kvit, men den ene måned gik med den anden, og der skete ingen ting. Nej, vi er endt i det mest uansvarlige kontorstyre. Nå, men ud kom de, selv om det var i sidste minut”.

Noget sommerhold blev det heller ikke til i 1945, men et par mindre kurser blev det dog til. Det første var et kursus med unge fra Vejgård Ungdomsforening. Da man jo ikke havde egne bygninger, fik man arrangeret at kurset foregik i Hassing Præstegård. Et andet, for Ranum Seminariums 4. klasse, blev afholdt i Trængstrup Forsamlingshus med indkvartering på nabo-gårdene.

For en kort stund vendte Robert Stærmose, der nu igen var folketingsmedlem for partiet Dansk Samling, tilbage til Støvring. Det skete 29. juni, da han på Støvring Kro holdt et foredrag for 200 tilhørere om sit virke i udlandet, hvortil han var flygtet fra en vestjysk havn i efteråret 1944. I England var han blevet medlem af Det danske Råd. Videre tog han via Færøerne og Island til USA, hvor han holdt foredrag og på forskellig vis arbejdede på at udbrede kendskabet til den danske modstandsbevægelse.

I oktober bevilgede sognerådet forhenværende højskolelærer S. Nielsen tilladelse til at benytte et lokale på Støvring Skole til brug for aftenhøjskole samt 100 kroner i tilskud. Selv om det ikke var så meget, så smagte det trods alt af højskole.

Støvring Højskoles hovedbygning

Den 18. august fik Grosbøll endeligt det længe ventede tilsagn om, at tyskerne ville være ude af Højskolen i løbet af få dage, og ganske rigtigt, som han senere skrev i sin beretning for året 1945: ”Den 20. august forlod vore flygtninge Støvring, og dermed var vejen åben for os til at komme i gang med restaureringen af skolen. Det var også en hårdt tiltrængt omgang, der ventede skolen, der i to år havde tjent som kaserne for tyske og russiske sol-

dater. Og det var jo ikke sådan, at man gik og tog med fløjlshandsker på tingene heroppe". Efter at de nødvendige reparationer af bygninger og inventar, hvoraf det meste skulle nyanskaffes, til en anslået sum af over 30.000 kroner var udført, kunne den almindelige højskole virksomhed genoptages med start 3. november. Vinterholdet havde 50 deltagere, hvilket var meget højt, faktisk det højeste i Højskolens historie.

Mens Højskolen blev genopbygget, vendte tyskerne hjem til et sønderbombet land

Grosbøll slutter af med denne salut: "Først hen på vinteren 1946 fik vi meddelelse om, at skolebygningerne var givet fri til sit oprindelige formål. Da var vi for længst lagt fra land".

De tyske flygtninge rejste som sagt fra Højskolen 20. august 1945 og blev placeret i større lejre. Det har sandsynligvis været i en af de store lejre i området omkring Aalborg.

Tyske byer sommeren 1950, da de sidste tyske flygtninge var vendt hjem fra Danmark

Nogle flygtninge blev på et senere tidspunkt sendt til Tyskland fra Støvring Station. Den på daværende tidspunkt seks til otteårige John fortæller: "Under krigen og lige efter den kom jeg tit på besøg hos mine bedsteforældre, som dengang boede til leje hos Frandsen, der havde øldepot over for bager Olsen i Jernbanegade i Støvring.

En gang jeg var dernede blev bedstefar og jeg bedt om at hente nogle kartofler og andre grøntsager nede i den have som min bedstefar lejede nede på banens område. Det var den nordligste af de seks-syv stykker jord,

der var udlagt til haver. Jeg kan stadig huske det lille skur, som bedstefar havde tømret sammen. Det var ikke større end at mine bedsteforældre lige kunne sidde derinde, hvis der kom en regnbyge. Den pågældende dag, hvor vi gik i haven, stod der på rangersporet en hel del af DSB's brune transportvogne med dørene åbne. Nysgerrig som jeg var, spurgte jeg min bedstefar hvad de var til. Han sagde, at det var til at transportere flygtningene hjem til Tyskland. Han fortalte også at mange af flygtningene ikke havde noget at komme hjem til, idet mange af dem kom fra områder i øst, som russerne havde besat, og de ville ikke have flygtningene tilbage.

Mens vi gik ude i haven, var flygtningene ankommet og var kommet op i vognene. Jeg så et lokomotiv komme, og da vi gik hjemad, begyndte toget at starte. Man havde ikke lukket dørene i toget, sikkert for at flygtningene skulle have lidt lys ind i vognene. Idet toget satte sig i gang gik der et stød gennem toget, og én af skydedørene klappede i med det til følge, at en kvinde, som havde stået i døråbningen, fik sin arm brækket. Jeg kan stadig huske hendes skrig og toget blev standset. Hun blev båret ud og ned på jorden. En del mennesker samlede om hende, og der blev sendt bud efter en læge. Min bedstefar mente ikke at det var noget for mig at se, så vi gik hjem. Senere hørte vi en ambulance, som kom for at køre kvinden på sygehuset".